

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**XIKOMBISO XA XIKAMBELO XA TIKO XA
LEMBE NA LEMBE**

GIREDI 3

XITSONGA RIRIMI KA LEKAYA

SETE YA 2: 2012 XIKOMBISO

Maitelelo ya matirhiselo ya swikombiso swa ANA

1. Nhlamuselo hi ku angarhela

Swikambelo swa Tiko swa Lembe na Lembe (ANA) i swikambeleso swo antswisa vuswikoti na vutivi bya vana leswi languteriweke ku va swi antswisiwile eku heleni ka tigiredi ta 1-6 na 9. Swi ta pfuneta na tidyondzo ta vona ta xikolo ta masiku hinkwawo na ku engetela vutitshembi ni ku va va ta kota ku humelela eka swikambelo swa le handle. Nhlengeletano ya vadyondzisi na vativinkulu va tidyondzo ta Ririmi na Mathematiki va tshamile hansi va endla swikombiso swa swivutiso swa swikambelo leswi nga tirhisiwaka eku dyondziseni ka Ririmi na Mathematiki. Swikombiso leswi swa swikambelo swi huma eka kharikhulamu, leswi swi katsaka titheme ta 1,2, na 3 laha ku nga tlhela ku va na swikombiso swa swikambelo swa Tiko swa Lembe na Lembe (ANA) swa giredi yin'wana na yin'wana. Swikombiso leswi swi engetela swikambelo swa xikolo leswi swi kamberiwaka vana nkarhi na nkarhi kambe ku nga ri ku va swi pfala swona kumbe ku pasa hi swona.

2. Swi fambelana na swin'wana na swin'wana swa switirhisiwa swa ku dyondza na ku dyondzisa

Swikombiso swi endlile hi ku landzelela swilaveko swa ku ya hi xitatimende xa pholisi ya kharikhulamu ya tigiredi R- 12(NCS), xitatimende xa pholisi ya kharikhulamu na makambeleso(CAPS) na tsalwa ra Huvo ya Rixaka ya Makambeleso (National Protocol for Assessment). Hinkwaswo switirhisiwa leswi na swin'wana swi tirhisiwile ku humesa switirhisiwa leswi swa xiyimo xa le henhla ku pfuna vadyondzisi eka ku pulana eka madyondziselole ya vona ya masiku hinkwawo na ku kambela vana.

3. Matirhiselo ya swikombiso swa xikambelo

Mudyondzisi a nga fanelanga ku nyika vadyondzi swikombiso swa xikambelo ku hlamula swivutiso hinkwaswo leswi a nga nyikiwa hi siku rin'we, hambi leswi swikombiso swi nga hi swivumbeko swa tindzimana. Mudyondzisi u fanele ku va a hlawula swivutiso swo karhi a tirhisa swona hi nkarhi wo karhi lowu a wu pulaneke. Mudyondzisi u fanele ku hlawula swivutiso swo karhi hi vukheta leswi a nga ta swi tirhisa hi tindlela to hambanahambana eku dyondzeni na ku dyondzisa hi ndlela leyi:-

- 3.1 Vana va ta tsarisiwa xikambelo xo tsotsosela xo kambela vuswikoti na vuhluleki bya vona eku sunguleni ka dyondzo. Xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta endla leswaku ku kumeka mbuyelo wa ntiyiso wa matsandzelo kumbe vuswikoti bya vana na ku va ku antswisiwa tidyondzo leti nga ta ololoxa swiphiquho . xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta tsariwa tani hi ntirho wa le kaya ku ka xi nga kavanyeti mintirho leyin'wana ya le titlilasini.
- 3.2 Hi nkarhi wa ku tsariwa ka **xikambelo xa le xikarhi ka lembe** lexi kambelaka vuswikoti na vutivi bya vana, tidyondzo leti ti fanele ku ka ti nga siyi n'wana na un'we ehandle.

3.3 Vana va ta kamberiwa hi ku tsala **xikambelo xo hela ka lembe** ku kambela loko vana va engeterile vutivi na vuswikoti eka tidyondzo leto antswisa. **Mbuyelo** wu fanele ku nyikiwa hi mudyondzisi a kombisa laha ka ha lavaka ku tlhela ku dyondzisiwa nakambe ku endlela ku **katsakanya** laha ku engetela mpfumalo wo ringanela wa vutivi na vuswikoti kona.

3.4 Vana va ta va va kuma mpfuno hi maendlelo lawa va nga ta kamberiwa hi wona, xik.ku hlamula hi ku hlawulanhlamulo leyi nga yona(MC) swivutiso xo pfuleka(OE) kumbe swivutiso swo lava nhlamulo yin'wana na yin'wana(FR), tinhlamulo to koma,sw na sw.

4. **Xikambelo xa le xikarhi ka lembe na xikambelo xo lavisisa** swi ta va na swivutiso swo koma, kasi xikambelo xo hela ka lembe xi ta va na swivutiso swo hlaya leswi nga ta va swikatsakanya tidyondzo leti nga ta va tidyondzile. Xa nkoka i ku endlela leswaku vana va kota ku tolovetiwa ku hlamula swivutiso swa xikambelo hi ku landzelerisa **makambelelo ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe(ANA)**.

5. **Maletetelelo ya swivutiso na swikomba tinhlamulo**

Xikombiso xa xikomba tinhlamulo (memorandum) xi nyikiwile eka swikombiso swa xikambelo leswi nga tsariwa hi makambelelo ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe(ANA) Xikomba tinhlamulo xi nyika vundzeni bya swilaveko leswi swi faneleke ku hlamula swivutiso swa vadyondzi leswi vadyondzisi va nga ta tlhela va swi twisisa, va swi amukela ni ku swi twisisa ku swi tirhisa hi ndlela leyi amukelekaka. Xikamba tinhlamulo xi tsariwile hi ndlela yo olova eka mudyondzisi.

6. **Swiangarhela na kharikhulamu**

Swi fanerile leswaku kharikhulamu yi angarheriwa hi ku hetiseka eka tlilasi yin'wana na yin'wana. **Swikombiso** swa giredi yin'wana na yin'wan na dyondzo yin'wana na yin'wana a swi angarhelangi kharikhulamu. Swikombiso leswi i swo pfuna ku engetela vutivi na vuswikoti leswi angarhelaka titheme ta lembe ta 1, 2 na 3. Ntirho lowu wu angarhela na titheme ta xikolo leti vekiweke ku ya hi tsalwa ra CAPS.

7. **Mahetelelo**

Xikongomelo xa Mfumo i ku antswisa xiyimo xa dyondzo ni ku antwsisa vutivi bya ririmi ra le kaya na nyumeresi eka dyondzo ya vana va le hansi. Xikambela xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA) i xitirho lexi Mfumo wa le Xikarhi wu xi tirhisaka ku kambela loko vana va karhi va engetela kumbe ku ka va nga engeteli vutivi na vuswikoti eka tidyondzo ta Rirmi ra le kaya na tidyondzo ta Numeresi eka vana. Swifundzhantsongo na Swikolo swi fanele ku seketela vadyondzisi eka ku humelerisa xikambelo xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA) hi ku vona leswaku ku na swithisiwa leswi faneleke ku endlela ku tlakusa dyondzo ya vana eswikolweni. Hi ku tirhisa Swikombiso swa xikambelo xa Tiko xa Lembe na Lembe(ANA), vadyondzisi va ta kota ku toloveta vana hi tindlela to hambanahambana ta mavutiselo ya xikambelo. Loko ko landzeleriwa swikombiso swa xikambelo hi mfanelo, vana va nga tokota ngopfu hi vutivi na vuswikoti lebyikulu lebyi nga endlaka leswaku va humelela eka xikambelo xo hela ka lembe xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA).

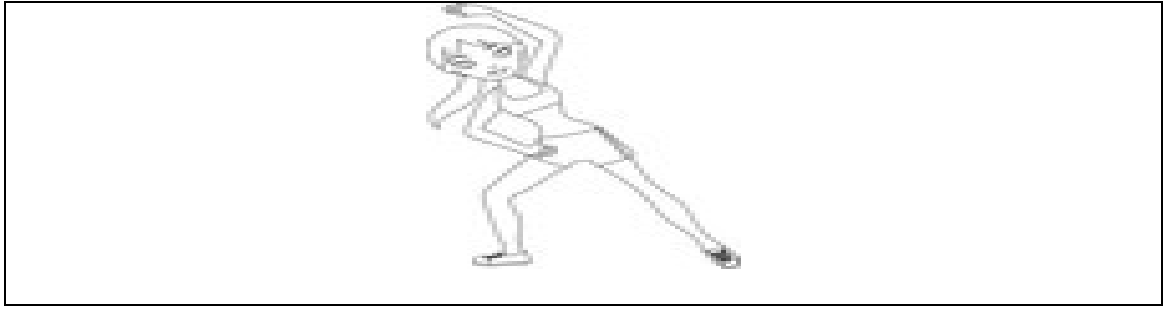
Hlaya xitori lexi landzelaka

Vonani u ni swilo swo tala leswi a swi tsakelaka. Minkarhi yo tala u pfuka ka ha ri mixo a endla vutiolori hi ku tsutsuma a nga si ya exikolweni. Minkarhi yo tala a nga kumi nkarhi wo endla ntoloveto wa vuyimbeleri wa vandla ra lavantshwa laha a nga xirho eka rona, kambe hi Muqhivela loko a kuma nkarhi u tihlanganisa ni ntlawa ku endla ntoloveto wa vuyimbeleri.

Minkarhi yin`wana Vonani u tlanga bolo ya mavoko na ntlawa wa vadyondzi va xikolo xa yena loko xikolo xi huma. U rhandza ku vona tibayisikopo. Minkarhi yin`wana hi Sonto u ya esinema ku ya vona tibayisikopo edorobeni.

Vonani a nga rhandzi ku vona thelevhisixini hikuva u rhandza ku endla swilo leswi swi endliwaka ehandle. Loko mpfula yi na Vonani u ya ejimi ku ya endla vutiolori kona. Hambu leswi a rhandzaka na tikhonsati, a nga koti ku ya hikuva minkarhi yin`wana u va a nga ri mali. Vonani a nga tali ku kumeka a ri yexe hikuva u na vanghana vo tala.

Hi minkarhi leyi a lavaka ku hlaya switori kumbe timagazini u tsakela ku va a ri yexe hikuva a nga lavi ku kavanyetiwa. Kambe u tala ku endla migingiriko leyi a yi tsakelaka na munghana wa yena Tshembani. Vonani i nhwana wo tshama a tsakile.

- 1.1. Xana Vonani u endla yini siku ku nga na mpfula?
- 1.2. Hetisa xivulwa lexi landzelaka:
Vonani a nga koti ku ya etikhonsatini hikuva ...
- 1.3. Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.
Vonani u tsakela ku va a ri yexe loko a ...
- A endla vutiolori ej imi.
 - B tsutsuma nimixo.
 - C hlaya switori na timagazini.
 - D vona thelevhexini.
- 1.4. Loko a wu ri Vonani. Xana a wu ta endla yini loko u ri hava mali ya ku ya ekhonsatini?
- 1.5. Xana Vonani u fanele ku endla yini leswaku a kota ku ya etikhonsatini?

Mphikizano wa swikolo wa vuyimbeleri

Siku: 12 Mawuwani 2012

Ndhawu: holo ya Chachulani eGiyani

Nkarhi: awara ya 8 nimixo

Mali yo nghena:

Vana: R10.00

Lavakulu: R20.00

Vadyuhari: mahala

2.1. Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Xinavetisi lexi i xa mphikizano wa ...

- A bolo ya milenge.
- B Vuyimbeleri.
- C Vutiolori.
- D bolo ya mavoko.

2.2. Tsala rito ku hetisa xivulwa lexi landzelaka.

Va va ta nghena mahala eka mphikizano lowu.

2.3. Tsondzela rito leri nga rona.

Mphikizano wa vuyimbeleri wu ta va hi n'hweti ya **(Mawuwani/ Mhawuri)**

2.4. Khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Mphikizano wu ta va (exikolweni xa Chachulani/eholweni ya Chaculani).

2.5. Tsala xihambano eka letere leri nga kusuhu na nhlamulo leyi nga yona.

Mphikizano wu ta sungula hi awara ya ...

A 8

B 12

C 20

D 10

Hlaya ndzimana leyi kutani u hlamula swivutiso leswi swi nga ta landzela.

Leyi i mirhi ya malamula. Nsinya wa malamula wu byariwa emindyangwini na le swirhapani swa mihandzu. Eku sunguleni malamula i ya rihlaza. Malamula ya rihlaza a ma si lulamela ku dyiwa hikuva a ma vupfangi. Malamula ya lava dyambu na mati leswaku ya ta kula kahle ma tlhela ma nyanganya. Loko malamula ya sungula ku va na muhlovo wa xilamula swi vula leswaku ya vupfile naswona ya nga khiwa. Ku vuriwa leswaku malamula ya pfunana ku sivela na ku tshungula mukhuhlwani.

3.1. Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

U nga vula leswaku lamula ri vupfile loko ri ri na muhlovo wa ...

- A xitshopani.
- B rihlaza.
- C xilamula.
- D buraweni.

3.2. Hetisa xivulwa lexi landzelaka:

Malamula ya sivela na ku tshungula

3.3. Tsondzela rito leri nga rona.

Malamula i ...

- A matsavu.

- B mihandzu.
- C Swiwitsi.
- D nyama.

3.4. Khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Malamula ya lava (**dyambu na mati/ swinonisi na misava**) leswaku ya ta kula kahle ya tlhela ya nyanganya.

3.5. Hlamula xivutiso lexi hi marito ya wena n`wini.

Xana u vona onge lamula ro ka ri nga vupfangi ri twakala nj hani enon`wini loko u ri ringa?

Hlaya fenyha leri kutani u hlamula swivutiso leswi nga ta landzela.

Manana a nghena ekamarini ya n`wana wa yena. A huwelela hi rito lerikulu a tsakile a ku. "pfuka, pfuka. I nkarhi wo ya exikolweni."

Mufana a hlamula a ku, "A ndzi lavi ku ya exikolweni."

"U fanele ku ya exikolweni," ku vula manana.

"Ndza xi venga xikolo. Vana van`wana va na lunya va tlhela va swarha timbilu." "Kambe u fanele ku ya exikolweni hambu swi ri tano." Ku vula manana hi rito ro tlakuka.

"Xikolo xa kona onge hi le makhwatini laha ku tshamaka swiharhi. Vanhu va kona va tshamela ku lwa. Van`wana va ndzi songela ku lava ku ringana na 100 hi siku!" ku vula mufana a karhi a gungula.

"U fanele u ya exikolweni!!!

"Hikokwalaho ka yini ndzi boheka ku ya?" mufana a vula hi ku xavelela.

"Hikuva, hi wena nhloko ya xikolo." Ku hlamula manana.

4.1. Tsala marito mambirhi lawa ya ku tikelaka ku ya hlaya eka fenyha leri.

4.2. Tsala tinhlamuselo ta marito lawa.

- (a) Songela
- (b) Lunya

4.3. Kuma marito mambirhi eka fenyala lawa ya sungulaka hi mimpfumawulo ya switatisi swinharhu. **tshamela**

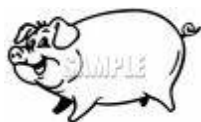
4.4. Tsala mavizweni wa marito lama khwatihatiweke.

- (a) **Jaha** ri ala ku ya exikolweni.
- (b) Wanuna loyi u ni mbilu yo **swarha**.

4.5. Hlamula xivutiso hi xivulwa xo helela.

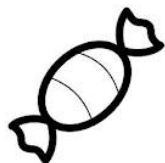
Hikokwalaho ka yini mufana a nga lavi ku ya exikolweni?

5.1. Tsondzela letere leri nga kusuhi na xifaniso lexi.

- A Ng
- B Nh
- C Nt
- D Ny

5.2. Dirowa xihambano eka mpfumawulo lowu kayivelaka ku hetsa rito.

ts	th
----	----

5.3. Khwatihata marito ya 2 lawa ya nga na mpfumawulo wa switatisi swimbirhi swo famba swin'we emakumu ka rito.

ximanga

hanci

nyimpfu

5.4. Hetisa mpfumawulo lowu wu kayivelaka.

Khe__ __e

__ __oxi

5.5. Tsala marito lawa ya sungulaka hi mimpfumawulo leyi landzelaka.

ch

rh

6.1. Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Hi rihhi rito leri nga cincaka xitatisi xin`we ntsena ku humesa rito **teka**.

- A Tika
- B Veka
- C Suka
- D Sola

6.2. Tsondzela maletere lawa ya nga nyikaka tihlamuselo to hambana na rito **rima** hi ku cincywa ka xitatisi **m**.

L	b	k	h
---	---	---	---

6.3. Cinca xitatisi xin`we eka marito lawa leswaku ya cinca rito na nhlamuselo.

- (a) fola
- (b) hima

7.1. Tsala swivulwa swimbirhi swo hambana ku hlamusela marito lawa.

- (a) mavele
- (a) musi

8.1. Kopunula marito lama landzelaka hi ku koka.

Vutiolori

Malamula

8.2 khwathata rito leri tsariweke hi ndlela leyinene yo ekaya.

(a) **Vutiolori**

(b) **vutiolori**

8.3 Kopunula xivulwa lexi landzelaka

Malamula i mihandzu yo nandziha.

8.4 Tsala rito leri kayivelaka hi ku koka.

Mufana u

8.5 Tsondzela rito leri tsariweke hi ndlela leyinene yo koka.

(a) **Malamula**

(b) **malamula**

9.1. Kopunula swivulwa leswi landzelaka hi ku koka.

Malamula i mihandzu yo nandziha

9.2. Tsala maletere lama kayivelaka hi ku koka.

a.....c.....e.....g.....i

9.3. Fananisa maletere yo pirinta na lawa yo koka.

d	k
g	d
k	g

9.4. Kopunula marito lama landzelaka hi ku koka. Tirhisa maletere lamakulu laha swi faneleke.

Malamula

Vanghana

9.5. Kopa xivulwa lexi landzelaka hi ku koka eka buku yo pfumala tilayini.

Vonani u vona bayisikopo esinema.

- 10.1 Tsala tindzimana timbirhi (10 wa tilayini) hi leswi u swi endlaka na munghana wa wena.
- 10.2 Tsala xitori xa 10 wa tilayini lexi u nga tshama u xi twa. Xikombiso: n`wa mpfundla na n`wa nghala.
- 10.3 Tsala 10 wa swivulwa u hlamusela ximunhuhawankulu eka xitori lexi swi langutekisaka swona, leswi xi swi endlaka ni leswi xi swi rhandzaka.
- 10.4. Tsala 10 wa swivulwa u hlamusela xifaniso lexi.

- 10.5. Tsala xitori xa wena u hlamusela hi ntlangu lowu u wu tsakelaka. Tihela u dirowa xifaniso xa leswi u nga tsala hi swona.

11.1 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Manana u bakile khekhe ra xivumbeko xa

...

- A xirhendzevutana
- B xikwere
- C yinhlanharhu
- D dayimani

11.2. Khwatihata riengeteri eka swivulwa leswi.

- (a) Sasi u famba hi ku hatlisa.
- (b) Basani u dya lamula hi makolo.

11.3. Tsondzela maendli eka swivulwa leswi.

- (a) Musa u tlanga hi bolo.
- (b) Manana u kukula rivala.

11.4. Tsala mivito eka xivandla lexi pfulekeke.

(a) _____ yi tlanga hi (b) _____.

11.5. Tsala marito lawa ya khwatihatiwa hi ndlela leyinene.

Mufana u **yachale xinyakanyaka**

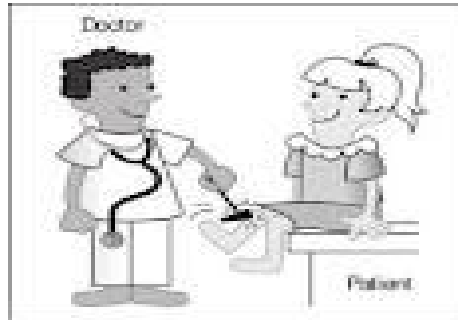
12.1. Mudyondzisi u dyondzisa vadyondzi matematiki exikolweni.

Tsala tindzimana timbirhi (10 wa tilayini) u hlamusela

swin`wana leswi u swi endlaka exikolweni.

12.2. Nyeleti u yile eka dokodela hikuva nhloko ya yena pandza.

Tsala tindzimana timbirhi (10 wa swivulwa) wa u hlamusela hi siku u nga eka dokodela.

12.3. Xikolo xa Sukani a xi ri ni mintlangu yo hambanahambana na xikolo xa Nhlalala hi Muqhivela.

Tsala tindzimana timbirhi (10 wa swivulwa) hi mphikizano lowu wu nga tshama wu va kona exikolweni xa n`wina.

12.4. Xikolo xa Nhlalala xi hlurile eka mphikizano leyi a yi ri kona. Xipano xa ntlangu wa bolo ya milenge xi nyikiwile sagwadi ra

khapu hi siku ro nyika masagwadi eka vadyondzi lava va tikarhateke.

Tsala xiviko xa tindzimana timbirhi (10 wa swivulwa) siku leri a ku nyikiwa masagwadi exikolweni xa n`wina.

- 12.5. Loyi i Zamani. I siku ra yena ro sungula ro ya exikolweni. Zamani u chuhile na swona a nga na vanghana.

Tsala tindzimana timbirhi (10 wa swivulwa) u hlamusela hi siku ra wena ro sungula ra xikolo.

- 13.1. Kopunula xivulwa lexi u tirhisa mahikahatelo lamanene. Letere lerikulu na hiko laha swifaneleke.

xana munghana wa vonani i mani

- 13.2. Kopunula xivulwa lexi u tirhisa mahikahatelo lamanene.

manana u swekile vuswa khavichi nyama na kwembe

13.3. Tsala swivulwa swi 3 u tirhisa mahikahatelo lama landzelaka.

hiko letere lerikulu rihlamari hefemulo

13.4 Tsondzela letere leri nga na mahikahatelo lama nga tirhisiwaka eka xivulwa lexi.

Xana u dyile ke

A. ?

B. " "

C. ,

D. .

13.5. Lulamisa mahikahatelo eka ndzimana leyi.

vonani u pfuka ni mixo a endla vutiolori masiku hinkwawo. Ku vula munghana wa yena tshembhani. Na mina ndzi tsakela ku endla vutiolori na yen leswaku ndzi ta hanya kahle emirini. Mudyondzisi wa hina manana maluleke u vula leswaku ku dya mirhoho mihandzu chizi na xinkwa xa buraweni swa pfuba ku hlayisa miri

14.1 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Mufana u hakarile

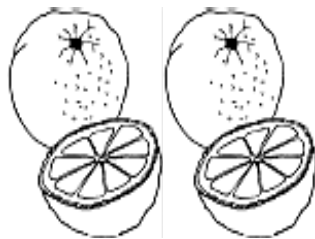
- A bege
- B bbege
- C beege
- D bhege

14.2. Khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Mudyondzisi u dyondzisa (**matematiki/matikimate**)

14.3. Tsondzela vito ra xifaniso leri nga tsariwa hi ndlela leyinene.

malamula	mulalamu
----------	----------

- 14.5. Languta xifaniso kutani u tsala vuningi bya rito ra xona eka xivulwa .

..... yi lava ku cheletywa.

- 15.1. Hlawula nkarhi lowu tsariweke hi ndlela leyinene.

Tolo ndzi endlile vutiolori.

Kambe

Sweswi ndzi _____ vutiolori

- A. ta endla
- B. endla
- C. endlile
- D. endleriwile

- 15.2. Tsala xivulwa lexi nakambe. Sungula hi "tolo "

Manana u baka makhekhe.

Tolo

- 15.3. Kopa xivulwa lexi eka nkarhi lowu nga hundza.

Vonani u na munghana wa yena namuntlha. Va hlaya tibuku ta xikolo. Vonani u pfuna tshemhani hi dyondzo ya matematiki. Tshembhani u komba Vonani ku dirowa. Loko va heta va tlanga masikitlani.

15.4. Tsala xivulwa lexi eka nkarhi lowu taka. Sungula hi **mundzuku**.

Tatana u kha malamula.

15.5. Tsala swivulwa swa wena n`wini swimbirhi eka nkarhi lowu taka.